

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE  
FILOZOFICKÁ FAKULTA  
Katedra sociální práce

Bakalářská práce

JUDr. Josef Krakeš a jeho vliv na sociální práci mezi dvěma  
světovými válkami

Autor práce: Ondřej Karban  
Vedoucí práce: PhDr. Pavla Kodymová Ph.D.  
Studijní obor: Sociální práce  
Forma studia: prezenční  
Ročník: 3.

Mladá Boleslav 2020

## **Poděkování**

V první řadě bych chtěl poděkovat svému otci Josefu Karbanovi za praktickou pomoc a morální podporu při tvorbě této bakalářské práce. Dále bych chtěl poděkovat Dr. Kodymové za metodické vedení práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

podpis

## **Abstrakt**

Bakalářská práce *JUDr. Josef Krakeš a jeho vliv na sociální práci mezi dvěma světovými válkami* se zaměřuje osobu Josefa Krakeše a jeho dílo. Mimo osobního života je v práci zkoumána jeho profesní kariéra, spolupráce s manželkou Dr. Marií Krakešovou a dále také Krakešův život v ústraní po roce 1948. Ústředním tématem je pokus dokumentovat celou jeho práci činnost na Ministerstvu sociální péče a jeho působení v oblasti péče o uprchlíky.

## **Klíčová slova**

Josef Krakeš, Marie Krakešová, Historie sociální práce, Péče o utečence, Sociální případ

## **Key words**

Josef Krakeš, Marie Krakešová, History of social work, Refugee care, Social care

## Obsah

1.	Úvod	
2.	Osobní život JUDr. Josefa Krakeše	1
3.	Profesní kariéra	
	3.1. Ministerstvo sociální péče	4
	3.2. Sociální politika v letech 1918 – 1938	7
	3.3. Osud ministerstva v poválečných dobách	10
	3.4. Působení J. Krakeše na ministerstvu	12
4.	Školské působení Josefa Krakeše	
	4.1. Masarykova škola zdravotní a sociální péče	19
	4.2. Josef Krakeš a jeho působení na škole	22
5.	Spolupráce s Marií Krakešovou, publikace Sociální případ	24
6.	Pobyt a práce ve Spojených státech amerických	25
7.	Působení JUDr. Josefa Krakeše v oblasti péče o uprchlíky	27
8.	Život v ústraní po druhé světové válce	29
9.	Zhodnocení	32
10.	Závěr	

## 1. Úvod

Sociální práce v České republice, potažmo Československu, má svůj jedinečný původ a historický vývoj. Tento vývoj je neodmyslitelně spjat s některými osobnostmi, z nichž některé jsou více stále ještě méně známé než ostatní. Osobně si myslím, že je důležité ocenit zásluhy všech osob, které položily základy české sociální práce. U některých z těchto osob, tak jak je to i v případě mé práce, měl minulý totalitní režim po roce 1948 vážný zájem, aby byly zapomenuty. Mezi ně patří i manželé Josef a Marie Krakešovi. Z tohoto manželského páru je v oblasti sociální práce známější žena Josefa Krakeše, Dr. Marie Krakešová. Ta byla přítelkyní další významné ženy sociální práce, Alice Masarykové. S Alicí Masarykovou, spolužačkou z dívčího gymnázia Minerva a osobní přítelkyní, po skoro celý život spolupracovala a zasloužila se o profesionalizaci sociální práce v Československu. Krakešův život byl ovlivněn divokými politickými zvraty dvacátého století, které nejen jeho, ale i celou jeho rodinu silně poznamenaly. Jeho profesní život kopíroval politický vývoj republiky od jejího založení v roce 1918, přes Protektorát až ke komunistickému převratu v roce 1948.

Josef Krakeš stál celý svůj život po boku své manželky, se kterou aktivně spolupracoval a diskutoval zásadní otázky tehdejší sociální práce. Ač nebyl aktivní sociální pracovník, snažil se řešit palčivé sociální problémy. Až do svého nuceného penzionování působil jako sekční šéf Ministerstva sociální péče. Jeho dílo lze považovat za jedno prvních, které se dotýkalo vystěhovalců v Československu. Svoje sociální cítění využil kupříkladu při řešení problematiky slovenských vystěhovalců. Hromadné vystěhovávání do USA bylo způsobeno světovou hospodářskou krizí na začátku třicátých let minulého století. Jakožto člen Společenství národů se při této příležitosti zasloužil o zásadní čin, a to definování pojmu vystěhovalce.

Jednou z jeho nejzásadnějších činností bylo propojování rodící se československé sociální práce se západními státy, nejvíce pak se Spojenými státy americkými. Krakeš spolu se svojí manželkou využíval konexe Alice Masarykové, kterými jakožto dcera prezidenta a žena velmi činná v sociálních věcech disponovala. Spojené státy se svojí manželkou několikrát navštívil, a zde také načerpal nové informace. Tyto nové americké teorie, metody a postupy zpracoval, a dále se je snažil uvést v praxi v československé sociální práci.

Cílem v této bakalářské práci je historická sonda do profesní kariéry Josefa Krakeše, na základě které je možné přiblížit jeho kariéru a vliv jeho díla na rozvoj československé sociální práce jako profese. Cíl jsem převedl do výzkumné otázky: Jak ovlivnilo dílo Josefa Krakeše rozvoj československé sociální práce jako profese? Jako výzkumnou strategii zvolil

historický výzkum s použitím přímé metody, kdy jsou informace čerpány z jednoho nebo více historických pramenů, vycházejí z archivních a bibliografických rešerší, a prověřovány jejich vnější i vnitřní kritikou. Na základě analýzy byly poznatky syntetizovány a shrnuty v závěru práce.

## 2. Osobní život JUDr. Josefa Krakeše

Josef Krakeš se narodil 2. července roku 1896 v obci Hromnice, ležící 12 kilometrů severovýchodním směrem od Plzně. Jeho rodiči byli Josef Krakeš a Aloisie Krakešová, rozená Hasslerová. Mimo Josefa se Krakešovým narodily ještě další tři děti. Sourozenci Josefa Krakeše byly sestry Aloisie Kratochvílová (1895-1966), Terezie Brychová (1898-1978) a Olga Janečková (?).

Otec Josefa Krakeše, Josef, se narodil 5. května 1864 v Plzni, v domě č. p. 55 a zemřel 3. února 1946 v Praze. Matka Josefa Krakeše Aloisie, rozená Haesslerová, se narodila 30. prosince 1869 v Hromnici v domě č. p. 26 a zemřela 11. srpna 1933 v Praze (*dostupné na placeném www.myheritage.cz*).

Po úspěšném dokončení gymnázia byl Krakeš přijat na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde svoje studium začal zimním semestrem roku 1915/16 a promoval 7. února 1920. (*archiv Students of Prague Universities 1882 - 1945 [online]. Dostupné na www.is.cuni.cz*) Dle informací získaných od Dr. Králíka je velmi nutné ocenit Krakešovu píli, protože v době jeho studií bylo právo převážně doménou studentů z pražských židovských rodin.

Po absolvování Právnické fakulty nastoupil na Ministerstvo sociální péče. Ministerstvo sociální péče vzniklo v prosinci roku 1918 a bylo nejvyšším orgánem sociální správy. 13. ledna 1924 se v Praze oženil s Marií Krakešovou, rozenou Doškovou. Ta se narodila 3. července 1898 v Toušeni. V pozdějších letech jejich společného života bylo toto lázeňské město, ležící cirká dvacet pět kilometrů severovýchodně od Prahy, jejich posledním útočištěm.

Marie Došková se narodila do dobré rodiny. Její otec studoval polytechniku v Mnichově a oba její dědečkové, jak z otcovy i matčiny strany, byli starostové Toušeně (*zdroj s laskavým svolením Dr. Králík*).

Jejich potomky byli dva synové, Vít Krakeš (1929-2011) a Pavel Krakeš (1925-2011). Pavel Krakeš se svolením rodičů emigroval v červnu 1948 do USA. Zde založil rodinu s Američankou Glorií Boom, s níž měl dceru Maureen.

Vít Krakeš i po komunistickém převratu v roce 1948 setrval v Československu. Zde však jeho život nebyl příliš dobrý. Na konci roku 1948 totiž odvezl matčinu přítelkyni Alici Masarykovou na pražské letiště, odkud emigrovala do Spojených států. Masaryková po nevyjasněné smrti jejího bratra Jana a komunistickém převratu neměla z pochopitelných důvodů dále důvod setrávat v Československu. To mu zajistilo perzekuci ze strany státní moci. Po tomto hrdinském činu byl vyloučen ze studia práv a základní vojenskou službu musel vykonávat u tzv. "černých baronů" - vojska PTP. Po absolvování povinné vojenské



služby Vít Krakeš v uvolněných šedesátých letech úspěšně vystudoval práva. Také založil rodinu, do které se jim narodila dcera Markéta (*zdroj s laskavým svolením Dr. Králík*). Josef Krakeš, pokud se nacházel v Československu, žil spolu se svojí rodinou ve vile v Dejvicích, přesněji v Kadeřávkovské ulici. Tato vila byla postavena v roce 1929 a Krakešova manželka Marie se spolupodílela, pravděpodobně pod vlivem pobytu ve Spojených státech, na jejím architektonickém návrhu. Vila se nacházela ve čtvrti, kde v té době sídlila pražská elita. Jejich sousedem byl mimo jiné slavný prvorepublikový komik Vlasta Burian. Ve vile Krakešových, po vzoru Čapkových Pátečníků, se scházela pražská umělecká smetánka typu hudebních teoretiků a operních pěvců. Dle slov pamětníka a přítele rodiny Dr. Králíka, Krakešovi nebyli extrémně umělecky zaujatí, avšak velmi oceňovali tuto uměleckou společnost.

Před začátkem druhé světové války se Josef Krakeš podílel na pomoci uprchlíkům emigrovat z Československa na západ. Jednalo se zejména o sudetské Němce, kteří nepodporovali Hitlerovu nastupující vládu nacistického teroru a dále pak osoby s židovským původem. Během války, dle dostupných zdrojů, působil Josef Krakeš v Protektorátním období také na Ministerstvu sociální péče. V Národním archivu bylo možné dohledat jeho pracovní dokumenty z válečného roku 1941.

V poválečném roce 1945 je jeho manželka jmenována docentkou a v roce 1947 dokonce mimořádnou profesorkou na sociální fakultě. V roce 1949 je z ní, z důvodu veřejného zájmu, bez udání konkrétního důvodu vyloučena. Reálným důvodem jejího vyloučení byly styky s Alicí Masarykovou a vazby na Spojené státy americké.

Josef Krakeš je v roce 1949, jakožto pravicový sociální demokrat zbaven svojí funkce na Ministerstvu sociální péče. V roce 1951, již v době probíhajících komunistických čistek, je propuštěn z Ministerstva.

V roce 1952 jim bylo Národním výborem v jejich dejvické vile zrušeno užívací právo. Chápáním dnešní doby jim byl zakázán pobyt na celém území hlavního města Prahy. Krakeš byl nucen se odstěhovat spolu se svojí manželkou do lázní Toušeň. Po vystěhování rodiny vila propadla státu.

Z dnešního pohledu se pak až „groteskně“ jeví fakt, že v uvolněnějších šedesátých letech se podařilo jejich synovi Vítovi vysoudit vilu zpět. Dle informací získaných od Dr. Králíka, Vít Krakeš při boji o navrácení rodinného domu do osobního vlastnictví využil volnější politické atmosféry a hlavně své vynikající znalosti práva a velmi mazaných právnických kliček, které se naučil při studiu práv.

V Toušeni byl Josef Krakeš nucen žít spolu se svojí manželkou žít pod dohledem státní moci v izolaci. Do Prahy se nikdy nevrátili, ačkoliv v době uvolnění režimu to nebylo nereálné. I v této silně nepříjemné situaci zůstal věrný svým ideálům a snažil se až do konce života pomáhat lidem.

Josef Krakeš zemřel 4. října 1969 v Brandýse nad Labem (*dostupné na placeném [www.myheritage.cz](http://www.myheritage.cz)*), jeho manželka Marie ho přežila o deset let, ona sama zemřela v pražské nemocnici dne 22. února 1979.

### 3.1. Ministerstvo sociální péče

Po absolvování Právnické fakulty Krakeš nastoupil na Ministerstvo sociální péče.

Československé ministerstvo vzniklo v prvních měsících nově vzniklé republiky a to v prosinci roku 1918. Ministerstvo sociální péče jako takové vzniklo ještě za Rakouska - Uherska, rozhodnutími ze 7. října 1917 a z 22. prosince 1917. Svoji činnost zahájilo dne 1. ledna 1918. „Podle vyhlášky vlády z 27. prosince 1917 č. 504 ř. z. působilo ministerstvo v oborech péče o mládež a ochrany dětí, péče o válečné nezuživce a pozůstalé, v oboru sociálního pojištění, živnostenského práva dělnického a ochrany dělnictva, v záležitostech zprostředkování práce a péče o nezaměstnané, dále ve věcech ochrany vystěhovalců a konečně v bytových záležitostech.“

„Zákonem č. 11 Sb. z. a n. z 28. října 1918 bylo rozhodnuto ponechat všechny dosavadní zákony v platnosti a zákonem č. 2 Sb. z. a n. z 2. listopadu 1918 byl zřízen vedle ostatních ústředních úřadů úřad pro správu sociální péče. Jako ostatní ústřední úřady, které se opíraly o dlouholetou tradici, i ministerstvo sociální péče navázalo co do kompetence na předcházející desetiměsíční provizorium. Rozsah činnosti byl do určité míry rozšířen o nové potřeby (*Národní archiv v Praze. Oběžníky ministerstva sociální péče. i. č. 1081. 1920 -1927*).

Důsledkem zvěrstev první světové války a revoluční situace, byl vyzdvihnut význam ministerstva sociální péče pro tehdejší společnost. Jak je zřejmé, první světová válka velmi silně prohloubila společenské nerovnosti existující již v časech Rakouska - Uherska. V důsledku levicové socialistické atmosféry panující v celé poválečné Evropě, nebylo příliš zvláštní, že Ministerstvo sociální péče ihned po jeho ustavení obsadila strana sociálně demokratická. Členem této politické frakce byl i Josef Krakeš, i když dle dostupných informací se názorově pohyboval spíše na pravicovějším křídle této strany (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 104*). I z tohoto důvodu bylo také s menšími přestávkami Ministerstvo sociální péče vedeno především sociálně demokratickými ministry.

Ministerstvo mělo mimo obvyklých funkcí i jednu speciální. V prvorepublikové, třídě silně stratifikované společnosti, kdy byl velmi znát rozdíl mezi příslušníkem dělnické třídy a buržoazie, mělo být dle J. Nečase „složkou působící na vyrovnávání třídních protív a budování sociálního míru“. (*Národní archiv v Praze. Normálie a výnosy ministerstva sociální péče. i. č. 1080. 1920 - 1926*)

Ve státní organizační hierarchii první republiky bylo ministerstvo nejvyšším orgánem sociální správy. Organizační struktura ministerstva se dělila na prezidium a pět odborů. Těchto pět odborů se zabývalo:

- 1) sociální péčí o mládež a osoby tělesně nebo duševně postižené

- 2) bytovou a stavební péčí
- 3) všeobecnou sociální politikou, věcmi pracovního práva, zprostředkování práce a péče o nezaměstnané
- 4) sociálním pojištěním
- 5) péčí o válečné poškozence

V otázce péče o nezaměstnané ministerstvo od roku 1921 razilo tzv. gentský systém<sup>1</sup>. To v jednoduchosti znamenalo, že rozhodování o nároku na podporu v nezaměstnanosti se přenášelo na odborové organizace jednotlivých povolání. Odbory poté vyplácely podporu ze svých prostředků a stát jim poskytoval pouze tzv. státní příspěvek k podpoře v nezaměstnanosti. Tento systém vnímala část prvorepublikové společnosti jako přímý útok na dělnickou třídu.

I proto ve třicátých letech, v časech probíhající hospodářské krize, byl tento gentský systém změněn a stát přestal vyplácet příspěvky komunistickým odborům.

Pod odborem bytové a sociální péče byly zřízeny bytové úřady, jejichž členy byly zástupci majitelů a nájemníků. Obě skupiny zástupců volila obecní zastupitelstva.

Mimo to, péče o zaměstnance specifických povolání spadala do jiných resortů. Kupříkladu péče o horníky a hutníky byla v kompetenci Ministerstva veřejných prací a péče o železniční a poštovní dělnictvo mělo v kompetenci Ministerstvo železnic, pošt a telegrafů (*viz. Historie české správy [online]. Dostupné na [www.interdact.cz](http://www.interdact.cz)*).

Prvním ministrem sociální péče byl sociálně demokratický politik Lev Winter. Ten byl ve funkci nejprve v letech 1918 až 1920, jeho druhé funkční období trvalo pouze rok a to od 28. března 1925 do 18. března 1926. Na postu ministra sociální péče se v rozmezí let 1918 - 1938 vystřídalo devět ministrů.

Při ministerstvu byl také zřízen speciální Sociální ústav. Tento ústav byl prvořadě vytvořen jakožto instituce sloužící pro studium sociálních věd. Ústav současně sloužil jako ministerský poradní sbor (*Národní archiv v Praze. Oběžníky ministerstva sociální péče. i. č. 1081. 1920 - 1927*).

---

<sup>1</sup> Definice gentského systému

Gentský systém je systém podpor používaný v oblasti nezaměstnanosti. Systém se nazývá podle belgického města Gent, kde byl již v roce 1901 zaveden. Funkcí gentského systému je přenesení nutnosti vyplácení podpor v nezaměstnanosti ze státních orgánů na odborové organizace. Tyto odborové organizace jsou jistou částí finančně podporovány státním zřízením. To znamená, že v případě gentského systému mohl dostat podporu v nezaměstnanosti pouze zaměstnanec odborových organizací.

V listopadu roku 1938 započaly rozsáhlé změny ústředních úřadů. Vládním nařízením ze 4. listopadu bylo mimo ostatních úprav zrušeno ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a ministerstvo sociální péče. Agenda těchto dvou ministerstev byla sloučena do jednoho jediného orgánu, a to do ministerstva sociální a zdravotní správy. V prosinci 1938 byla přenesena působnost ministerstva ve slovenských záležitostech na nově vzniklé Slovenské ministerstvo vnitra. V průběhu roku 1939 bylo přeneseno několik agend z ostatních ministerstev na ministerstvo sociální a zdravotní správy.

Po roce 1938 se ministerstvo přejmenovalo z původního Ministerstva sociální péče na Ministerstvo ochrany práce a sociální péče.

V roce 1942 došlo v tehdejší Protektorátu k reorganizaci celé autonomní správy. Tato změna spočívala ve sloučení třech původních ministerstev. Tato tři ministerstva: a) ministerstvo obchodu, průmyslu a živností, b) ministerstvo veřejných prací a c) ministerstvo sociální a zdravotní správy se sloučila v jediné ministerstvo, a to do ministerstva hospodářství a práce (*Národní archiv v Praze. Legislativní materiál dr. Krakeše dtto. 1922 - 1937. i. č. 1084*).

### **3.2. Sociální politika v letech 1918 - 1938**

Ministerstvo sociální péče na kterém působil Josef Krakeš, bylo ústřední orgán československého státu v oblasti sociální péče.

Sociální politika první republiky, z dnešního pohledu, vycházela spíše vstříc tehdejší buržoazii. Tento stav byl zřejmě zapříčiněn tím, že většina tehdejších ministrů pocházela z movitějších poměrů.

Státní sociální péče se skládala, z dnešního pohledu, ze směsice veřejných a soukromých organizací.

Je nutné poznamenat, že dostupnost sociální péče se velmi lišila v národnostně rozdělené republice. Největší dostupnost péče byla v nejlépe rozvinuté české zemi, méně pak na slovenském území a na Podkarpatské Rusi.

Oproti dnešnímu stavu sociální politiky se stát více spoléhal na pomoc z řad dobrovolníků. Z tohoto důvodu nebyl důvod organizovat náročně udržovanou strukturu sociální péče.

Nevýhodou tohoto stavu byla velká roztržitost těchto dobrovolnických organizací, které nepodléhaly státní moci.

V roce 1921 bylo vládou nastoleno omezování ochrany nájemníků a v roce 1928 proběhla reforma vázaného hospodaření s byty. V důsledku toho bylo celé toto hospodaření prakticky zlikvidováno.

V zemědělství a v zemědělském průmyslu byla změněna pracovní doba, vybojovaná dělnickým hnutím v minulých letech. Tradiční osmihodinová pracovní doba byla nastavena dle potřeb zaměstnavatele. Až na výjimky typu práce v obchodech a živnostech, měl zaměstnavatel možnost požadovat po zaměstnanci práci přes čas.

Jak už jsem výše zmínil, dělnická část populace podporována tehdejší Komunistickou stranou v čele s Klementem Gottwaldem, měla značný problém s gentským systémem.

#### **Gentský systém v Československu**

Gentský systém byl v Československu uzákoněn dne 19. července 1921 a o čtyři roky později, v roce 1925 pak přišel v platnost. Z nutných důvodů byl v roce 1930 novelou zákona pozměněn. Na počátku fungování systému platil stát odborovým zřízením polovinu, později to bylo změněno na dvě třetiny. Podporu v nezaměstnanosti mohl pobírat pouze člen odborových organizací, který byl členem organizace minimálně šest měsíců před ztrátou zaměstnání. Částka odborové podpory byla stejné výši jako státní, teprve po pětiletém členství v příslušné odborové organizaci (u ženatých po prvním roce) se státní příspěvek navýšil na

1,5 násobek podpory vyplácené odborovou organizací. Nezaměstnaný mohl dostávat podporu maximálně po dobu 13 týdnů v roce. Po novelizaci systému z 5. června 1930 ji mohl pobírat 26 týdnů v roce, ve výjimečných případech až 39 týdnů. Dále u ženatých (vdaných) po jednoročním členství v odborové organizaci a v případě ostatních po pět let trvajícím členství stoupl státní příspěvek na čtyřnásobek odborové podpory (*Brügel, 1935, st. 5*).

Gentský systém velmi zhoršil sociální postavení nezaměstnaných. Největší problematika gentského systému se projevila na slovenském a Podkarpatské území Československa, jelikož zde byla na rozdíl od českých zemí značně menší odborová organizace. Systém vytvářel nátlak na odborové organizace, přesněji na jejich charitativně sociální přesměrování a také diskriminoval odbory, které byly pod vlivem Komunistické strany.

### **Období hospodářské krize**

Hospodářská krize zastihla Československo nedostatečně připravené v sociálně politickém směru. V průběhu těžké hospodářské krize československá vláda navýšila dobu podpory na výše již zmíněných 26 týdnů podpory v roce, dále pak byla zvýšena částka státního příspěvku na 18 Kč na den (*Brügel 1935, st. 5*). Odvětvím, které silně postihla probíhající hospodářské krize, byly vypláceny mimořádné finanční podpory. Jednalo se zejména o odvětví jako sklářský průmysl, textilní průmysl a kovoprůmysl. Tato mimořádná podpora v nezaměstnanosti vstoupila v účinnost 1. ledna 1931.

Rozdíl obnosu nákladů na gentský systém mezi roky 1930 a 1933 se zvětšil o třináctinásobek. V roce 1930 se jednalo o částku kolem 46 milionů korun, v roce 1933 to byly výdaje již ve výši přesahující 527 milionů korun (*Brügel, 1935, st. 6*).

V roce 1930 vláda uspořádala akce na podporu obyvatelstva, které bylo hospodářskou krizí velmi silně stíženo. Jednalo se mléčné a stravovací akce, kde lidé každý týden dostávali poukazy v hodnotě 10 korun (ženatí 20 korun), které mohli vyměnit potraviny. Spektrum potravin se rozpínalo od chlebu, sladové kávy, ječných krup, uhlí přes brambory, cukr a ošacení (*Brügel, 1935, st. 5*).

28. února 1933 dosáhla nezaměstnanost v Československu svého vrcholu, registrovaných nezaměstnaných bylo v zemi přes 920 tisíc. Počet nezaměstnaných, kteří se u zprostředkovatelen marně hlásili o práce, se zvýšil pětadvacetkrát. Oproti tomu 30. listopadu 1929 vláda vykazovala statistiku s počtem nezaměstnaných „pouze něco“ přes 38 tisíc. V průběhu roku 1933 se ukázalo jako nemožné finančně udržet tyto prostředky sociální péče. 15. září 1933 vešla v účinnost novela č. 161 Sb. z. a n., jež upravovala péči o nezaměstnané v rámci gentského systému. Novela zákona nezměnila zdvojnásobenou podpurnou dobu ani

mimořádnou podporu v nezaměstnanosti. Tato mimořádná podpora byla pro značnou část oprávněných nezaměstnaných vlastně ztrojnásobení podpůrné doby. Státní příspěvek, nově nazývaný státní příplatek, byl pro svobodné nezaměstnané dvojnásobek podpory. Pro ženaté (vdané) ale bezdětné a pro svobodné, ale pečující o další osobu byl 2,5 násobek. Na konec pro ženaté (vdané) pečující alespoň o jedno dítě a pro svobodné, pečující alespoň o dvě další osoby činil trojnásobek organizační podpory (*Brügel, 1935, st. 6*).

Výše státního příplatku byla snížena z původních 18 korun na 12. Členové odborových organizací, kteří platili minimálně 5 korun týdně, dostávali 15 korun denně. K těmto 15 korunám dále dostávali mimořádnou podporu 6 korun, někteří 7 a půl koruny. Suma sumárum, člen odborové organizace, který platil 5 korun příspěvek, dostal každý den 21 korun. Celý gentský systém stál státní pokladnu od roku 1930 přibližně 1 600 000 000, což je na tehdejší dobu naprosto astronomická cifra (*Brügel, 1935, st. 6*).



### **3.3. Osud ministerstva v poválečných dobách**

Dne 10. července 1945 se Zákonem č. 153 Sb. z. a n. se ministerstvo vrátilo ke svému původnímu názvu z období první republiky. 1. března 1947 začala platit již delší dobu plánovaná podoba ministerstva. Nová organizační struktura vypadala následovně (*Národní archiv v Praze, Legislativní materiál dr. Krakeše. i. č. 1084, přesný rok neznámý*) :

#### **1) Skupina P - Presidium**

Odbor 1 - sociálně politický

Odbor 2 - správní a legislativní

Úsek personální

Úsek hospodářský a rozpočtový

Úsek legislativní

#### **2) Skupina A - řízení práce**

Odbor 1 - organizace práce

Odbor 2 - pracovní právo

Odbor 3 - mzdy

Odbor 4 - technická a zdravotní ochrana

Odbor 5 - reemigrace

#### **3) Skupina B - sociální pojištění**

#### **4) Skupina C - sociální péče**

Odbor 1 - bytová péče

Odbor 2 - péče o mládež

Odbor 3 - péče o pracující

Odbor 4 - podpůrná péče

V březnu roku 1949, přesněji 3. března, byla ministerská organizační struktura opět změněna. Organizační změna byla značně poznamenána politickým smýšlením vládnoucí Komunistické strany. Celé ministerstvo bylo rozděleno pouze do čtyř skupin:

**Skupina A** - práce

**Skupina B** - sociální ekonomie

**Skupina C** - sociální péče

**Skupina D** - kádrová

Dne 11. května roku 1949 byla zákonem číslo 137, Sb. z. a n. provedena změna názvu ministerstva. Z Ministerstva sociální péče se stalo Ministerstvo práce a sociální péče, jež tento lehce pozměněný název používá až do dnešních dní.

Ve dnech 25. až 29. května roku 1949 se konal devátý sjezd Komunistické strany Československa, první od doby převzetí moci v roce 1948. Nově vládnoucí Komunistická strana během sjezdu vytyčila plán na restrukturalizaci země. Tento plán, nazvaný *Generální linie výstavby socialismu*, se samozřejmě také dotýkal sociální péče resp. čerstvě přejmenovaného Ministerstva práce a sociální péče. Ministerstvu byly určeny nové politické směrnice pro práci. Hlavním cílem tohoto období nebyla „obvyklá“ sociální témata dob předchozích, nýbrž snaha splnit předem nastavený pětiletý hospodářský plán, lidově „pětiletku“. V tomto pětiletém období se ministerstvo zaměřilo zejména na zajištění stoupající životní úrovně pro pracující lid. Postupem času vedení státu zjistilo, že dřívější náplň ministerstva, a to řešení problematiky sociální péče, nebude již ministerstvo řešit. Vládním nařízením číslo 74/51, sb. z. a n. bylo zrušeno, a jeho agendu převzalo nově vzniklé Ministerstvo pracovních sil (*Národní archiv v Praze. Legislativní materiál dr. Krakeše. i. č. 1084. přesný rok neznámý*).

### **3.4. Působení J. Krakeše na ministerstvu**

Na Ministerstvu sociální péče Josef Krakeš působil na pozici odborového (sekčního) šéfa. Za tu dobu měl vliv na velké množství zákonů a vládních nařízení. Při studiu materiálu v Národním archivu jsem narazil na naditou složku nazvanou Legislativní materiál Dr. Krakeše.

Je zde velké množství poznámek k jednotlivým zákonům a nařízením, ke kterým se ministerský úředník vyjadřoval z pozice své funkce a které potom předkládal dál samému ministrovi. Mimo to jsem ve složkách našel poznámky k těmto dokumentům, kterými bych chtěl ilustrovat důležitou legislativní práci pro stát. (*Národní archiv v Praze. Podkladový materiál k sociálně politickým zákonům, Legislativní materiál dr. Josefa Krakeše. i. č. 1082 - 1084. 1918 - 1937*). Jednalo se o:

#### **1) Zákon o komorách práce**

Tímto zákonem se zřídily komory práce na celém státním území Československa. Důvodem zřízení těchto komor, bylo hájení zájmů zaměstnanců (dělníků). Účelem zákona bylo přispívat k uskutečnění snah o zlepšení a pozdvižení hospodářských a sociálních poměrů dělníků a zaměstnanců. Sídla těchto komor práce byla zákonem ustavena v následujících městech :

- a) Praha
- b) Liberec
- c) Hradec Králové
- d) České Budějovice
- e) Plzeň
- f) Cheb
- g) Brno
- h) Olomouc
- i) Opava
- j) Bratislava
- k) Báňská Bystrica
- l) Košice

Dále byly ustaveny komory práce na Podkarpatské Rusi ve městech Užhorod a Mukačevo.

#### **2) Zákon o zprostředkování práce**

Pro uvedení do kontextu doby, s tímto zákonem pracoval Josef Krakeš v době probíhající hospodářské krize, která silně zasáhla československou ekonomiku. Tento zákon z roku 1931 se zabíral zprostředkováním práce v tehdejší Československu, a mimo jiné zakazoval

spolkové zprostředkování práce. Tuto funkci mohly provádět pouze veřejné zprostředkovatelný práce.

Okresy a města díky tomuto zákonu byly povinny zřídit okresní či městské zprostředkovatelný práce a v případě nutnosti i poradny pro volbu povolání. Ministerstvo sociální péče mohlo na návrh Státního úřadu práce nařídit zřízení jedné i více zprostředkovatelen práce, případně aby byla zřízena společná okresní zprostředkovatelná práce pro více okresů.

Úkolů pro tyto zprostředkovatelný mělo Ministerstvo hned několik:

- a) sledování a vyrovnávání nabídky práce a služeb resp. poptávky po nich v obvodu svojí působnosti
- b) spolupůsobit při zprostředkování práce a služeb v území celého státu a ciziny
- c) vykonávat kontrolu nezaměstnaných osob sponzorovaných z veřejných prostředků
- d) spolupůsobit při statistice trhu práce a sčítání nezaměstnaných
- e) spolupůsobit v oboru ochrany domácího trhu práce
- f) podávat návrhy nebo vyjádření o potřebě zřídit oddělení pro přeškolení zaměstnanců, komunikovat s poradnami pro volbu povolání a v případě jejich neexistence pomoci klientovi při výběru zaměstnání
- g) podávat návrhy na zřízení odborných oddělení pro zemědělské a lesní zaměstnance, pro úřednictvo a zřízence, pro pomocnice v domácnosti apod.

Vedení zprostředkovatelen práce se skládalo ze správce spolu s dozorčím výborem, jehož funkcí bylo dbát na účelné a nestranné zprostředkování práce. Výbor se skládal z předsedy a čtyř až osmi členů stejného počtu náhradníků. Zákon nařizoval volbu členů dozorčího výboru na návrh zástupců místních odborových organizací. Členové dozorčího výboru byli jmenováni okresním výborem nebo městským zastupitelstvem na čtyři roky, jednou polovinou ze zaměstnanců a druhou polovinou zaměstnanci navrženými odbory.

Náklady zprostředkovatelen byly hrazeny okresem nebo městem, v jehož obvodu se tato zprostředkovatelná nacházela.

Osoby hledající pracovní síly byly působením tohoto zákona povinny hlásit všechna volné nebo nově vzniklé pracovní pozice. Pokud tyto pozice nebyly do tří dnů obsazeny, byly předány do působnosti zprostředkovatelen.

Zákon se také dotýkal procesu najímání zaměstnanců do ciziny. Najímání zaměstnanců na práce do ciziny se muselo dít výhradně prostřednictvím veřejných zprostředkovatelen práce. S najmutím pracovníka musela také souhlasit jeho odborová organizace.

Perličkou nakonec je fakt, že zákon nakazoval zaměstnavateli a odborovým organizacím bezpodmínečně oznámit probíhající stávku či výluky v jeho podniku zprostředkovatelnám práce, jakmile se o stávce či výluce dovědí.

### **3) Zákon o vybudování živnostenské inspekce**

Národní Shromáždění republiky Československé se tímto zákonem usneslo o vybudování pomocných orgánů živnostenské inspekce. Důvodem jejich vzniku byla podpora činnosti živnostenské inspekce. Tyto pomocné orgány byly ustanoveny z řad dělníků či zaměstnanců a jejím funkcím náležela stejná práva a povinnosti jako živnostenským inspektorům.

Zaměstnanec, způsobilý k výkonu této pomocné funkce, musel být starší nejméně 30 let a vedle svého odborného vzdělání ve svém pracovním odvětví musel pracovat nejméně pět let v pracovním poměru po vyučení.

Tyto pomocné dozorní orgány ustanovoval ministr sociální péče po domluvě s odborovou zaměstnaneckou organizací. Následně byly brány jako veřejné, a náležela jim stejná ochrana jako ostatním orgánům veřejné správy. Jedno funkční období trvalo pět let, a pokud nebyl ustanoven nový nástupce, členové mohli být zvoleni znovu.

### **4) Zákon o osmihodinové době pracovní**

Tento zákon z roku 1931 měnil a doplňoval zákon z 19. prosince 1918, č. 91 Sb. z. a n. o osmihodinové pracovní době. Znění prvního odstavce zákona zavazovalo podniky živnostenského řádu k ne delší než sedmihodinové pracovní době, s maximální dobou čtyřiceti hodin týdně.

### **5) Zákon o opatření proti zastavování provozování továrních závodů, proti hromadnému propouštění zaměstnanců a o úpravě některých výpovědních lhůt při pracovních /služebních/ poměrech v těchto závodech**

Tento zákon z roku 1937 se týkal, jak už jeho název napovídá, opatření proti zastavování provozování továrních závodů, propouštění zaměstnanců a také upravoval některé výpovědní lhůty při různých typech pracovních poměrů.

První část zákona (opatření proti zastavování provozování továrních závodů) prodlužovala již platný zákon ze dne 25. června 1935, č. 134 do 31. prosince 1938. Účinnost nabýval 31. prosince 1937 a provedli ho ministři sociální péče, průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací, zemědělství, vnitra a spravedlnosti v dohodě se zúčastněnými ministry. Odůvodněním pro prodloužení tohoto zákona bylo jeho osvědčení a tvůrci zákona shledali účelné ho prodloužit na delší jednoho roku.

## **6) Zákon, kterým se zřizuje Lékárnická platová pokladna pro Československou republiku**

Tímto zákonem z roku 1935 se zřídila Lékárnická platová pokladna pro Československou republiku. Tato Lékárnická platová pokladna sídlila v Praze a měla působnost na celém území Československé republiky. Zákon se dotýkal všech pracujících lékárníků zaměstnaných ve veřejných, ústavních a filiálních lékárnách zřízených podle zákona ze dne 18. prosince 1906.

## **7) Zákon o zaměstnání žen před porodem a po porodu**

Tento vládní návrh z května 1931 se věnoval zaměstnávání žen před porodem a po porodu. Dle znění zákona, ve veřejných či soukromých podnicích nesměly být od žen vyžadovány po dobu šesti neděl, pokud se prokázaly lékařským osvědčením. Dále se zákon vztahoval na ženy, které očekávaly porod dítěte do doby šesti týdnů.

Během těchto období nesměl zaměstnavatel těhotnou ženu či ženu v šestinedělí propustit z práce. Pokud byla žena po uplynutí tohoto období schopná k výkonu své práce, zaměstnavatel ji nemohl klást žádné překážky, jelikož těhotenství a porod nešlo lze zákona považovat za důležitou příčinu k okamžité výpovědi.

Dle čtvrtého odstavce zákona, každá kojící matka měla během pracovní doby nárok na dvě pracovní přestávky trvající půl hodinu, aby mohla nakrmit svoje dítě.

## **8) Vládní nařízení o přechodném zkrácení pracovní doby**

Tímto vládním nařízením vláda rozhodla o přechodném zkrácení pracovní doby. Tento zákon měnil dva dosavadní zákony o mimořádné nařizovací moci ze dnů 9. června 1933 a 15.

listopadu 1933. Jednalo se o zákony č. 95 Sb. z. a n. a č. 206 Sb. z. a n.

Působením tohoto vládního návrhu mohla od dne 1. května 1935 trvat pracovní doba nejvýše osm hodin denně a 40 hodin týdně. Jednalo se o:

- a) továrny
- b) podniky se stavební živností, pokud zaměstnávali alespoň 10 zaměstnanců
- c) v peněžních a pojišťovacích podnicích, pokud zaměstnávali alespoň 10 zaměstnanců
- d) v hotelových, hostinských, výčepních podnicích
- e) v obchodních podnicích a všech ostatních, které podléhaly předpisům živnostenského řádu či zákona

Doba účinnosti tohoto zákona mohla být ministrem sociální péče po dohodě se zúčastněnými ministry posunuta.

## **9) Zákon o inspekci práce**

Tento zákon vydaný v roce 1922 upravoval působnost inspekce práce. Úřady inspekce práce byly pověřeny dozorem nad zachováním právních předpisů vydaných za účelem ochrany zaměstnanců. Inspekce práce měla povinnost dohledu nad dodržováním předpisů. Tyto předpisy se týkaly ochrany života, zdraví a mravnosti zaměstnanců. Dále pak upravovaly pracovní a mzdové podmínky, odbornou výchovu zaměstnanců (dorostu) a celkově se pak pozorně zaobíraly veškerými hospodářskými, ubytovacími a kulturními podmínkami zaměstnanců.

Úřady inspekce práce se také věnovaly urovnávání sporů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli. O svojí činnosti a zkušenostech nabytých v oboru ochrany zaměstnanců byly tyto úřady inspekce práce povinny každoročně předložit ministrovi sociální péče hodnotící zprávu. V ní se očekávalo navrhnout nových účelných právních předpisů či navrhnout jiných opatření, které by pomohlo v zájmu ochrany zaměstnanců.

Z působnosti těchto úřadů inspekce práce byly zákonem vyjmuty služby v domácnostech a také zaměstnanci veřejné dopravy (např. zaměstnanci železnice).

Dle jeho osobních poznámek, se Josef Krakeš věnoval i „běžnějším“ záležitostem než byla pro stát velmi důležitá legislativa. V poznámkách lze nalézt i věci, které zřejmě trápili běžné pražské obyvatelstvo, jedním z nich byl i vysoký počet povalečů (dnešním termínem osob bez přístřeší) vyskytujících se na pražských ulicích (*Národní archiv v Praze. Legislativní materiál dr. Krakeše. i. č. 1084. přesný rok neznámý*).

### **Krakešova zahraniční korespondence**

Dalšími velmi zajímavými v archivu dohledatelným dokumenty jsou šanony s nespočetnou korespondencí Josefa Krakeše ohledně sociálních záležitostí s představiteli ministerstev (a jinými osobami) z dalších států tehdejší Evropy. Opět uvádím výběr s cílem demonstrovat šíři práce Josefa Krakeše (*Národní archiv v Praze. Legislativní materiál dr. Krakeše. i. č. 1083, 1084, 1918 - 1937*).

#### **1) korespondence s Jugoslávským královstvím z března 1932**

V této zprávě Krakeš komunikoval s Jugoslávským královstvím ohledně práv jugoslávských osob pracujících v Československu. V důvěrném dopise vysvětluje legislativu vztahující se k jugoslávským pracovníkům. Pro uvědomění reálií, korespondence mezi Josefem Krakešem a

Jugoslávským královstvím se stala v časech probíhající hospodářské krize, která Československou ekonomiku silně zasáhla.

Na začátku dopisu se Krakeš odkazuje na zákon K ochraně trhu práce č. 39/1928 Sb. z. a n., který byl vydán 13. března 1928. Ten byl vydán se zřetelem na mimořádné stoupnutí československých příslušníků. Dále zde osvětluje účinnost a způsob provádění obchodní a plavební smlouvy mezi Československem a Jugoslávií. Dle dopisu byli příslušníci království Jugoslávie, kteří byli právoplatně zaměstnáni jako dělníci nebo zaměstnanci, postaveni na úroveň československým příslušníkům. Z tohoto důvodu také nepotřebovali žádné povolení k výkonu svého zaměstnání.

Popisuje tu také fakt, že „příslušníci jugoslávští, kteří budou hledati zaměstnání v námezdním poměru v Československé republice po 26. listopadu 1929, podléhají předpisům československého zákona o ochraně domácího trhu práce, avšak žádosti zaměstnavatelů o povolení k zaměstnávání těchto jugoslávských příslušníků budou vyřizovány s největší blahovůlí.” Dále zde vysvětluje nutnost evidence jugoslávských pracovníků a ujišťuje že tento úkon není spojen s žádnými poplatky.

## **2) korespondence s Národní fašistickou organizací z 16. března 1932**

Celý tento dokument je vybaven českých překladem, protože původní zpráva od Národní fašistické organizace je v italském znění. Pro přesnost uvádím celý název této federace, „Federazione Nazionale fascista dekle cause mutue malattie per i lavoratori agricoli”.

V těchto zprávách Krakeš komunikoval s touto italskou organizací ohledně „vzájemných nemocenských pokladnách pro dělnictvo zemědělské v Římě a o datech týkajících se nemocenského pojištění v Československu”.

Italskou federaci informoval, že „nemocenské pojištění není zemědělského dělnictva v Československé republice není vybudováno jako samostatné odvětví sociálního pojištění, nýbrž jest zahrnuto v pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří podle zákona ze dne 9. října 1924, čís. 221/ Sb. z. a n.

## **3) korespondence s anglickým novinářem Hessellem Tiltmannem z roku 1932**

27. června 1932 požádal významný anglický novinář Hessel Tiltmann skrze Ministerstvo zahraničních věcí Ministerstvo sociální péče o zajištění jistých informací. Tiltmann se svým dopise zajímá o průmysl porcelánu, hornictví, konfekce a o strojnický průmysl. Jeho přesné otázky byly rozděleny takto:

- 1) mzdy dělníků a dělnic
- 2) pracovní hodiny



- 3) počet zaměstnaných v roce 1928 až 1932
- 4) pohyb mezd v době krize nebo naopak v době 1928 až 1932
- 5) všeobecné důsledky nynější deprese

Dále Tiltmann požádal o vzor budgetu (rozpočtu) československé dělnické a hornické rodiny. Tímto úkolem pověřený Krakeš během jeho práce spolupracoval se statickým oddělením. Ve své odpovědi Tiltmannovi Krakeš zaslal přesné částky rozpočtů rodin. Prvním z nich byl budget (rozpočet) vzatý za podklad konstrukce indexů životních nákladů dělnické rodiny v Praze. Stálým schématem této práce byla dělnická rodina skládající se z muže, ženy, 13 a 9 starých hochů a jednoho jedenáctiletého děvčete. Krakešova práce byla vypracována do několika kapitol, zabírající se několika aspekty rozpočtu rodiny. První kapitola se věnovala výživě, resp. druhu a spotřebnímu množství potravin rodiny na týden. Zde Krakeš uvedl čtyřicet potravin, které rodina za týden života spotřebovala. Jako příklad bych uvedl bílou pšeničnou mouku určenou k vaření, které rodina za týden spotřebovala 2,30 kg. Pro přesnost Krakeš do práce uvedl i sezonní zboží, jako například husu a kapra a ovoce typu třešní, švestek a hrušek.

V druhé kapitole, nazvané *Topivo, svítivo a prostředky k čištění* popsal Krakeš spotřební množství uhlí, elektřiny a dříví.

V dalších kapitolách, nazvaných *Šatstvo, prádlo a obuv a Různé jiné potřeby* se věnoval rozsahu spotřeby tabákových výrobků a oblečení pro celou rodinu. Osobně mě udivil fakt, že průměrná pražská dělnická rodina navštívila jednou za čtrnáct dní divadlo a biograf.

Jako odpověď na Tiltmannovy otázky Josef Krakeš vypracoval několikastránkovou zprávu věnující se stavu výše zmíněných oddílů průmyslu.

## 4. Školské působení Josefa Krakeše

Krakešova manželka Marie byla absolventkou oboru antropologie na Přírodovědecké fakultě UK, Vyšší školy zdravotní a sociální péče a také studijního pobytu v centru pro ošetřovatelky na Vassar College ve státě New York, jedné z prvních vysokých škol pro ženy. Během celé svojí profesionální kariéry pracovala jako profesorka na několika školách vzdělávajících sociální pracovníky počínaje stupněm vyššího odborného vzdělávání a konče stupněm vysokoškolským.

Josef Krakeš svoje školské působení začal na Vyšší škole sociální péče. Po zrušení této školy přestoupil na Masarykovu státní školu. Ta byla první školou tohoto typu v čerstvě vzniklém Československu. Byla založena na základě Rockefellerovy nadace. Zakladatelem nadace byl i do dnešních dnů známý americký ropný magnát John D. Rockefeller. Ten ji založil s filantropickým záměrem, aby zvyšovala či spíše zlepšovala blahobyt tehdejší společnosti. Škola vycházela z teorie belgického sociálního pracovníka a lékaře René Sanda (*Zaoral, 2018, st. 191*).

Osobu Reného Sanda lze z dnešního pohledu popsat jako spojovatele sociálních pracovníků na mezinárodním stupni v meziválečném období. Sand zastával teorii, že základem všech sociálních problémů ve společnosti je tzv. bludný kruh chudoby a nemocí.

Důležitým momentem pro vznik této instituce byla první světová konference zaměřená na sociální práci, konaná v Paříži v roce 1928. Na konferenci se setkaly dvě zásadní osobnosti pro vznik této školy. První z nich byla Alice Masaryková, předsedající konferenci. Zde také figurující jako první předsedkyně Československého červeného kříže. Dále se konference zúčastnil již výše zmíněný sociální lékař René Sand, zastávající pozici generálního tajemníka Ligy Červených křížů. Přes 2500 účastníků této konference bylo z řad teoretiků sociální práce, politiků věnujících se sociálním tématům a zástupců států z celého světa (*Zaoral, 2018, st. 192*).

Konference zažehla jiskru snahy budování sítě škol, specializujících se na výchovu sociálně zdravotních sester. Po této konferenci se začalo pracovat na budování těchto škol.

### 4.1. Masarykova státní škola zdravotní a sociální péče

26. září 1930 byla po vleklých jednáních, kde docházelo k silným názorovým rozepřím, založena nová škola. Na jejím vzniku nesla značný podíl Alice Masaryková, která na projektu této školy dlouhodobě spolupracovala s československou vládou. Škola vznikla na základě usnesení vlády, za spolupráce mezi Ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy,

Rockefellerova fondu a Ministerstva sociální péče, kde Josef Krakeš v tomto čase působil. Rockefellerova nadace věnovala 100 000 amerických dolarů na výstavbu školy a 25 000 na její provoz. Škola byla však otevřena až o několik let později, a to až v únoru 1936. Důvodem pro odklad výstavby školy byla hospodářská krize (*Zaoral, 2018, st. 196*).

Vedení školy se nazývalo kuratorium, složené ze dvou zástupců z každého výše zmíněného ministerstva. Kuratorium rozhodovalo o rozpočtu, o školských osnovách, o obsazování učitelských míst a přijímání a vylučování studentek. Ke kuratoriu, kterému náležel rozhodující hlas, dále patřila ředitelka školy s její zástupkyní. Ředitelce a její zástupkyni během jednání náležel pouze poradní hlas.

Výuka ve škole probíhala již od 15. února 1936, slavnostně otevřena byla v den narozenin T. G. Masaryka, 7. března 1936 (*Zaoral, 2018, st. 196*). Po prvním československém prezidentovi také získala svůj název. Problémem školy bylo nejasné vyprofilování absolventek. Od absolventek školy se očekávalo až příliš mnoho, resp. koncepce jejich vzdělání byla až nerealisticky široká. Úkolem těchto vystudovaných sociálně - zdravotních pracovníků mimo jiné bylo: získávat informace o pacientovi a jeho sociálních poměrech, bojovat proti předsudkům a shánět materiální pomoc osobám v nouzi. Také musely zvládat základní péči o nemocného, asistenci při vyšetřování, laboratorní vyšetření, dezinfekci, péči o ženu před a porodu atd. (*Zaoral, 2018, st. 199*).

Na školu mohly být přijaty ženy ze všech středních škol s absolvovanou maturitní zkouškou. Výjimku měly ženy, které mohly se prokázat splněnou praxí trvající minimálně dva roky ve zdravotní nebo sociální instituci. Věkové rozpětí pro možný nástup ke studiu bylo od osmnácti do třiceti let. Cena školného byla v roce 1936 400 korun, v následujícím roce se pak zvýšilo na 550. Studentkám v tísnivé sociální situaci bylo školné sníženo či ho nemusely platit vůbec. Studentky byly nuceny ovládat jak český tak i německý jazyk. Později se od této věci ustoupilo, u německých a maďarských studentek se vyžadovala pouze schopnost domluvy s českými pacienty (*Ošetřovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech (online). str. 182., Dostupné na [www.theses.cz](http://www.theses.cz)*).

Do začátku války v roce 1938 byly na škole otevřeny tři ročníky (únor 1936, září 1937, září 1938).

V prvním běhu školy v časovém rozmezí od února 1936 do května 1938 bylo na český kurz přijato 35 studentek z 37 přihlášených, z nichž úspěšně absolvovalo studium 33. Na německý kurz se přihlásilo studentek o více než polovinu méně, a to pouze 15. V druhém běhu od září 1937 do prosince 1939 se na český i německý kurz přihlásilo znatelně více studentek. Na český kurz to bylo 52 (přijatých 32) a na německý kurz 26 (přijatých 17). Třetí běh se konal

od září 1938 do května 1941 (*Ošetřovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech (online). str. 178., dostupné na www.theses.cz*).

30. září 1938 byla německá třída z důvodu nízkého počtu studentek zrušena a vyučující německých předmětů propuštěni. Německy hovořící třída byla také značně problematická pro fungování a chod celé Masarykovy školy. Již od roku 1938 docházelo ve škole ke konfliktům mezi následovnicemi Konrada Henleina a studentkami s židovským původem.

Během studia musela každá studentka složit 53 zkoušek. Jednalo se kupříkladu o předměty typu Anatomie, fyziologie a výživa, správní právo, národní hospodářství a etika a dějiny sociálně zdravotní péče. Jak už jsem zmiňoval výše, tematika předmětů byla opravdu velmi široká a dotýkala se práva, medicíny, filozofie, farmakologie a dokonce až vaření (*Ošetřovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech (online). str. 178., dostupné na www.theses.cz*)

Ve zkušební komisi pro české kurzy na pozicích předsedů byly dvě osoby. Pro zdravotní obor byl předsedou Václav Prošek, profesor vyučující předmět Úvod do dětského poradenství. Druhým předsedou, specializovaným na sociální obor byl Josef Krakeš. Mezi další členy komise patřili Marta Johanovská, ministerský rada na odboru sociálně zdravotní péče z Ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a spolupracovník Josefa Krakeše z Ministerstva sociální péče, vrchní odborový rada Lev Zavřel (*Ošetřovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech (online). st. 176., dostupné na www.theses.cz*).

Je důležité zmínit politicko - národnostní problémy, které se nevyhnuly ani této škole. V době vzniku školy byl ministrem sociální péče Ludwig Czech. Czech byl německy hovořící politik židovského původu a byl více nakloněn československým studentům s německým či židovským původem.

Josef Krakeš během působení na této škole úzce spolupracoval se svojí manželkou. Jejich studentka Věra Pohlová vzpomínala, že některé hodiny vyučovali spolu (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 137*). Velkou výhodou bylo pro Josefa Krakeše jeho souběžné působení na ministerstvu a Masarykově škole. Z tohoto důvodu mohl „lobovat“ za uskutečnění některých věcí v oblasti sociální péče. Tak se i stalo v případě sociálních klinik. Na vybudování a organizaci celé sítě klinik proto mělo zvýšený zájem i Ministerstvo ochrany práce a sociální péče, kde se v této věci velmi angažoval zde působící Josef Krakeš. Krakeš se také pokoušel oslovit s touto vizí i další ministerstva, v červnu 1946 podal v rámci Ministerstva ochrany práce a sociální péče podnět Ministerstvu spravedlnosti k založení těchto klinik v jejich rezortu (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 90*).

## 4.2. Josef Krakeš a jeho výuka na škole

Masarykova škola byla místem působení tehdejší elity čítající speciality z oboru lékařství, práva a filozofie. Dále zde také působili zaměstnanci z různých ministerstev. Jednou z těchto osob byl právě Josef Krakeš, jakožto znalec legislativy v oblasti sociálního práva a případové práce.

Pro přesnost bych si dovolil uvést několik významných osobností, kteří na Masarykově státní škole vyučovali. Za německou a německou - židovskou část školského sboru bych uvedl dvě zásadní osobnosti školy. Německou část školy mimo jiné prezentovala Margarete Rollerová, předsedkyně spolku německých ošetřovatelek a sociálních pracovníků v ČSR se sídlem v Brně (Reichsverband deutscher Fursorgerinnen, Krankenpflegerinnen und Sozialbeamtinnen in der ČSR). Za německou - židovskou část bych uvedl Bertolda Epsteina, českoněmecký pediatr židovského původu a synovec Aloise Epsteina, zakladatele pražské pediatrické školy. Epstein od roku 1937 působil jako ředitel a primář II. dětské kliniky na Německé univerzitě v Praze. Na škole vyučoval předmět Úvod do dětského poradenství, v němž se věnoval problematice tuberkulózy u dětí. Tato specializace byla jednou z hlavních náplní jeho profesní kariéry. Také působil jako poradce ministra sociální péče Ludwiga Czecha (*Ošetřovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech (online). st. 173-175., Dostupné na [www.theses.cz](http://www.theses.cz)*).

Za českou část školského sboru bych uvedl kolegu Josefa Krakeše z Ministerstva spravedlnosti Bohumila Nýdla. Nýdl byl specialistou na občanské právo a docentem pražské univerzity. Také působil v letech 1935 až 1938 jako odborový rada ministerstva spravedlnosti. Byl autorem publikace Základy nacionálně socialistické nauky právní. Dále na škole vyučovala česká právnička zabývající se trestním právem, Jarmila Veselá. Veselá byla také první docentkou na pražské právnické fakultě (*Ošetřovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech (online). st. 170-173., Dostupné na [www.theses.cz](http://www.theses.cz)*).

Rozvrh školy byl rozdělen na dva oddíly, jeden byl věnován česky hovořícím studentům a druhý německy. V některých případech byl předmět rozdělen na český a německý kurz, během nějž studenty vyučovali různě hovořící profesoři. Naopak některé předměty byly vedeny pouze v jedné jazykové verzi. Pro příklad mohu uvést rozvrh z roku 1938 (*Ošetřovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech (online). st. 171., Dostupné na [www.theses.cz](http://www.theses.cz)*).

Předmět Případové práce, vyučovaný Josefem Krakešem, měl pouze český kurz a Sociální přednáška zabývající se emigrací měla jenom německý kurz vyučovaný profesorem

Wienerem. Během celého svého působení na Masarykově škole Josef Krakeš vyučoval český kurz Případové práce.

Značnou část učitelů a studentů tvořily osoby z ohrožených skupin společnosti. Někteří druhou světovou válku nepřežili, jiní se zachránili včasným útekem na západ. Z přibližného počtu 250 osob, které Masarykovu školu úspěšně absolvovaly, se velmi malá část vrátila ke své původní profesi.

Poslední svobodné funkční období nastalo na krátkou chvíli po konci války v roce 1945. Po něm škola splýnula jako nižší stupeň Vysoké školy politických a sociálních věd.

## 5. Spolupráce s Marií Krakešovou, publikace Sociální případ

Sociálním případem nevědecky nazýváme člověka buď sociálně oslabeného, nebo sociálně vykojeného, který je v péči některé sociální organizace. Jiný termín - sice méně vžitý, avšak odbornější - je "sociální klient" (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 110*).

Na publikaci Sociální případ, vydanou v roce 1934 Krakeš spolupracoval se svojí manželkou Dr. Marií Krakešovou.

Ústředním tématem této publikace bylo představení metody vytvořené manžely Krakešovými. Základním kamenem této metody je snaha hledání příčin a původu klientova problému a také komplexní přístup ke klientovi, v té době ne příliš častý pracovní postup. Při tvorbě této knihy čerpali ze zkušeností z práce s případy z několika sociálních organizací. Jejich kniha není jen strohým souhrnem teoretických výstupů, ale Krakešovi v ní předkládají i vlastní formulovanou teorii. Ta vznikala na základě - v dnešním pojetí - longitudinálního výzkumu. Tento longitudinální výzkum zachycoval průběh, formy a techniky případové sociální práce realizované v domácím prostředí. Z tohoto důvodu můžeme také považovat teorii Krakešových za první teoretický příspěvek do sociální práce (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 28*).

### Rozbor díla

Jejich dílo je rozděleno do tří částí. V první části se kniha zaměřuje na definici sociálního případu. Dle dnešní obecné definice, sociální případ (lat. casus socialis) je osoba, které potřebuje pomoc, péči, opatření, intervenci, solidaritu nebo zabezpečení ze strany společnosti, protože její problémy (např. psychosociálně - ekonomické) přesahují v dané situaci možnosti jen jejího vlastního řešení (*Dostupné (online) na [www.slovník-cizich-slov-abz.cz](http://www.slovník-cizich-slov-abz.cz)*)

Druhá část knihy se zabývá sociální případovou prací, v knize je tato práce označována jako sociální práci individuální. Třetí část se věnuje vývoji sociální případové práci v rozvinutějších západních zemích a také v Československu (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 29-30*).

## 6. Pobyť a práce ve Spojených státech amerických

Na začátku léta roku 1938 pověřilo Ministerstvo sociální péče Josefa Krakeše, jakožto odborového radu ministerstva, aby podnikl služební cestu do Spojených států amerických. Zde měl zajistit různé informace a doplnit spolupráci v oboru působnosti ministerstva sociální péče.

Spolupráce byla začata propojením československých konzulátů v New Yorku, Washingtonu D.C., Pittsburghu a Chicagu s tamními ministerstvy.

Zde uvádím přepis Krakešova dopisu ohledně jeho cesty do USA, který jsem dohledal v Národním archivu (*Národní archiv v Praze, Příprava služební cesty dr. J. Krakeše, odbor. rady min. soc. péče do USA, i. č. D 5217-1021, 1938*).

Věc: Dr. Josef Krakeš – služební cesta do USA

MSP pověřilo odborového radu JUDra. Josefa Krakeše, aby v měsíci červenci t. r. podnikl služební cestu do Spojených států Severoamerických, kde má zajistiti různé informace a doplniti spolupráci v oboru působnosti ministerstva sociální péče.

Z tohoto důvodu dovoluje si žádati ministerstvo sociální péče, aby tamní ministerstvo vyrozumělo laskavě československé konsuláty v New Yorku, Washingtonu, Pittsbourgu a Chicagu, aby dle možnosti poskytly výše jmenovanému potřebnou pomoc, pokud jde o navázání styků s některými americkými úřady a sociálními organisacemi, po případě i s krajany. Týž dovolí si při své návštěvě na čs. Konsulátech se ohlásiti a požádati o poskytnutí potřebných informací.

Má zejména prostudovati organisaci při provádění veřejných prací jakožto produktivní péče o nezaměstnané a opatřiti potřebné informace o tomto problému, projednati s významnějšími sociálními organisacemi prohloubení sociální péče o československé přistěhovalce a pojednati s význačnějšími krajany o zřízení úřadovny Čs. Ústavu zahraničního.

Z tohoto důvodu dovoluje si žádati ministerstvo sociální péče, aby tamní ministerstvo vyrozumělo laskavě československé konsuláty v New Yorku, Washingtonu, Pittsbourgu a Chicagu, aby dle možnosti poskytly výše jmenovanému potřebnou pomoc, pokud jde o navázání styků s některými americkými úřady a sociálními organisacemi, po případě i s krajany. Týž dovolí si při své návštěvě na čs. Konsulátech se ohlásiti a požádati o poskytnutí potřebných informací.

V Praze dne 7. června 1938



Ve svých 42 letech se tedy Dr. Josef Krakeš vypravil na cestu do USA. Během této cesty ho doprovázela jeho manželka Marie Krakešová. 29. června 1938 vypluli z přístavu Cherbourg, který se nachází na severozápadě Francie v regionu Normandie. 4. července dorazil do přístavu v New Yorku.

Celou cestu manželů Krakešových zaštiťoval konzulát Ministerstva sociální péče. Během mého hledání, kdy jsem hledal jakýkoliv dokument popisující jejich cestu do Spojených států, se mi podařilo nalézt celkový soupis pasažérů plujících na lodi do New Yorku. Zapsaným účelem cesty bylo dne dle evidence „to study social conditions“, tedy studovat sociální podmínky osob ve Spojených státech amerických (*dostupné na placeném [www.myheritage.cz](http://www.myheritage.cz)*).

## 7. Působení JUDr. Josefa Krakeše v oblasti péče o uprchlíky

Doktora Krakeše lze označit za jednoho z našich prvních autorů v oblasti péče o uprchlíky. V roce 1928 vydává v rámci organizace Mezinárodní péče o vystěhovalce v Československu zprávu o zkušenost s individuální péčí o vystěhovalce, zejména s ohledem na sociální důsledky vystěhovalectví. Dle rozhovoru s dědičkami manželů Krakešových, Josef Krakeš stál u zrodu definice uprchlíka ve Společnosti národů, vztahující se zejména k jeho činnosti v rámci péče o vystěhovalce. K tvorbě definice přispěl hlavně svými právníckými znalostmi, které byly využity v legislativním zakotvení definice (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 23*). Během svého výzkumu jsem se snažil dohledat prameny ohledně tvoření definice, bohužel jsem nedošel k přesným závěrům, ale myslím si, že tato možnost není naprosto nereálná.

### Krakešova korespondence se zástupci Společnosti národů

Prvním dopisem, který jsem našel v Krakešově složce dokumentů, je kopie dopisu napsaného v Praze dne 7. ledna 1932 (*Národní archiv v Praze. Legislativní materiál dr. Krakeše. i. č. 1084. 1918 - 1937*). Tento dopis je adresován doktoru medicíny Huan - Guo Li, který v roce 1932 navštívil Ministerstvo sociální péče, kde Josef Krakeš působil. Krakeš se zde odkazuje na doktorovu letošní návštěvu Ministerstva sociální péče, s tímto dopisem mu poslal tištěné materiály. Jednalo se o dokumenty Social policy in the czechoslovak republic, Gehossenschaftwesen und soziale Fürsorge in der Tschechoslowakei, Die Sozialversicherung in der Tschechoslowakei.

Dále informuje doktora Huan - Guo Li, že mu nezasílá zprávy inspektorů obchodu, jelikož jsou dostupné pouze v českém jazyce. Dále přidává informaci, že Ministerstvo sociální péče je bez prodlení zasílá do Ženevy, do buňky oddělení Společnosti národů. Zde může Dr. Huan - Go Li bezproblémově získat tyto informace od Dr. Tománka, zástupce Československé republiky ve Společnosti národů.

Dalším dopisem, který jsem našel, je ohledně páté mezinárodní konference statistiků práce. Dopis byl napsán 6. října 1937 v Praze, a je v něm popsán záznam Páté mezinárodní konference statistiků práce. Ta se konala v Mezinárodní pobočce organizace, od 27. září do 31. října 1937. Této konferenci se zúčastnilo dvacet osm členů různých států, dále pak také členové sekretariátu Společnosti národů. Celkový počet účastníků této konference byl 40. V další části dopisu je popsáno zvolené Gunnara Jahna (Norsko) za prezidenta a Isadora Lubina (USA), E. C. Remabottoma (Spojené Království) a Edwarda Szturm de Sztrem (Polsko) za viceprezidenty organizace.

### **Krakešova činnost v péči o československé uprchlíky v roce 1938**

5. října 1938 londýnský starosta Sir Harry Twyford založil Fond londýnského starosty (Lord Mayors Fund for Czechoslovak Refugees), na pomoc československým uprchlíkům.

10. října přiletěl do Prahy, aby zde zřídil pod vedením britského velvyslance organizaci, která povede správu a rozdělení starostova fondu pro pomoc uprchlíkům. Fond činil 20 000 britských liber, které byly během pouhých 24 hodin využity. Díky nemalému počtu uprchlíků z Československa se muselo věnovat korespondenci ohledně fondu věnovat 27 britských úředníků (*Benda, 2011, st. 237*).

Příští den 11. října byl věnován jednání ohledně pomoci uprchlíkům z území obsazeným Německem. Twyford také hovořil se zástupci československých, německých a židovských pomocných organizací. S nimi ujednal vznik výboru, který měl zajistit spolupráci dosavadních institucí. Tento výbor měl spolupracovat se dvěma zásadními organizacemi. Prvním z nich byl Oficiální meziministerský výbor ministerstev sociální péče, národní obrany, zahraničí, zdravotnictví a vnitra. Druhou institucí byl Výbor dobrovolných organizací (Volné sdružení), jemuž předsedala Alice Masaryková.

Alice Masaryková během jednání se starostou Twyfordem vyslovila prosbu, aby se mimo zástupců jednotlivých národností staly i experti zabývající se právní a sociální problematikou. Tento návrh Alice Masarykové byl Twyfordem nakonec přijat. Členy výboru se staly Alice Masaryková, prof. MUDr. Hynek Pelc (zastupující československé uprchlíky), předseda německé sociálně demokratické strany zastupující německou stranu Wenzel Jaksch a za židovskou stranu Marie Schmolková. Expertem na právní otázky byl zvolen odborový rada Dr. Krakeš a expertkou na sociální otázky Růžena Pelantová z Ústředního sociálního úřadu hl. města Prahy (*Benda, 2011, st. 238*).

## 8. Život v ústraní po druhé světové válce

Po skončení druhé světové války, jeho manželka nedlouho učila na Vysoké škole sociální a politické v Praze. Její činnost však měla krátké trvání, na škole učila pouze v letech 1948 a 1949.

Po roce 1948, kdy se díky vlivem Vítězného únoru změnilo celé společenské a politické uspořádání, jim bylo v dejvické vile Národním výborem zrušeno užívací právo. Rodině Krakešových bylo nařízeno, aby se do dvaceti čtyř hodin vystěhovala do Svaté Kateřiny. Svatá Kateřina je vesnice ležící v okrese Kutná Hora, šest kilometrů od Kutné Hory (*zdroj s laskavým svolením Dr. Králík*).

Po vystěhování vila propadla státu, a ze samozřejmých důvodů připadla vysokým funkcionářům tehdejší pražské Komunistické strany. Z neověřených pramenů vyplývá, že se jednalo o tajemníka Alexeje Čepičky.

Na protest Krakešovy manželky vůči státnímu nařízení se manželé Krakešovi odstěhovali do rodiště Marie Krakešové, a to do lázeňského městečka Toušeň. Zde žili v domě rodičů Marie Krakešové v rohové vilce č.p.17 vedle Slatinných lázní. Z důvodu "nadrozměrnosti" jim politický režim nastěhoval do domu podnájemníky. Manžele Krakešovi se jich po dlouhých útrapách zbavili, i toto období se však snažili brát jako příležitost pro sociologickou studii (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 24*).

Toto období jejich života bohužel nelze popsat nijak pozitivně, sám pamětník Dr. Králík ho označil za období kdy se "z osob věnujících sociálním případům, samy sociální případy staly".

Krakeš byl ve věku, kdy by byl schopný ještě aktivně pracovat, násilně penzionován. Do jeho důchodu mu byly započítány pouze aktivně odpracované roky, tudíž byl nucen pobírat velmi nuzný důchod.

V Toušeni byli Krakešovi nuceni žít v naprosté izolaci od světa a celého kulturního dění tehdejší doby. Důvodem jejich perzekuce byly styky s Alicí Masarykovou, napojení na imperialisty. Manželce Krakeše Marii bylo zapovězeno stýkat se s kolegyněmi či žačkami ze školy jejího bývalého působení. I přes pro Krakešovy velmi těžká padesátá léta se dále snažili pracovat v oblasti sociální péče. Jeho manželka Marie spolupracovala i přes zákaz činnosti s protialkoholním oddělením v nemocnici *U Apolináře*, založeným Jaroslavem Skálou. Dále se také věnovala výzkumu sociální práce. V jejích výzkumech však nesmělo být oficiálně uvedeno její jméno (*Krakešová, Kodymová, Brnula, 2018, st. 24*).

Sám Josef Krakeš měl pouze velmi málo přístupných kanálů informací z okolního světa. Jedním z nich bylo poslouchání zakázaných západních radiových stanic. V době kdy byly česky vysílající stanice ze západu rušeny, měl jednu obrovskou výhodu z minulosti. Plynně hovořil jak anglicky, tak francouzsky, tudíž mohl poslouchat radiové vysílání cizojazyčně vysílajících stanic. Tyto stanice, z důvodu neznalosti běžného obyvatelstva cizích jazyků, stát nerušil.

Dalším kanálem informací byl jeho syn Pavel Krakeš, tou dobou již spokojeně žijící ve Spojených státech. Ten mu posílal ze západu časopis National Geographic. Jelikož však Josef Krakeš nemohl přijímat věci ze západu, časopis přicházel do schránky nemajetným sousedům Krakešových. Ti ho po přečtení předali do rukou Josefa Krakeše (*zdroj s laskavým svolením Dr. Králík*).

I v těchto těžkých podmínkách, způsobených perzekucí od státní moci, nezanevřel na společnost. Stále se pokoušel pomáhat lidem, kteří to nutně potřebovali.

Jedním z příkladů dobrého činu byla akce, kdy díky svému právníckému vzdělání, dostal z vězení dědečka Dr. Králíka, muže z rodu zakladatelů toušeňských slatinných lázní.

Dalším důkazem, že si i přes nepřízeň osudu udržel otevřenou mysl a nezahořkl je i vyprávění Dr. Králíka.

Ten vzpomíná na to, jak si doktor Krakeš jako jeden z prvních v Toušeni nechal vydláždít chodník před domem, protože se na cestě tvořily velké kaluže. Při dojednávání práce pro něj nebylo problémem se jít domluvit mezi chlapy v hospodě, kde se tehdy většina "melouchů" dohadovala. Dále vzpomíná: "Doktor Josef Krakeš, právník, býval sekčním šéfem na jakémisi ministerstvu, ale po únoru 1948 nebyl nikde vítán. V Praze byl Krakešovým zabaven majetek - vila v Dejvicích- s poukazem na to, že přece mohou bydlet na venkově, v Toušeni, kde měli druhý dům. Ovšem s nájemníky. Přes krajně napjatou atmosféru ve vlastním domě nikdy nepřicházeli přenášet své problémy na jiné. Naopak, Krakešovi přinášeli zprávy z mezinárodní scény, kterou sledovali na zahraničních rozhlasových stanicích, zejména anglických a amerických, protože oba znali dobře anglicky a starší z jejich dvou synů dokonce zůstal v Americe. To byla pro ně další přítěž. „Já jako žák jsem to věděl, vzpomíná dr. Králík, i když ne asi plně chápal, ale oceňoval jsem, že tito přátelé si nikdy na nic nestěžují. Jednou, dvakrát jsme s nimi a s jejich mladším synem Vítkem vydali jejich starou pragovkou přes prám toušeňského přivozu ke káranským lesům na piknik. To tady ještě nikdo neznal: odpolední čaj v trávě. Na louce. Pan doktor Krakeš byl první, kdo v Toušeni sekal anglický trávník, naučil mne rýsovat spirálu a řekl mi o velké Fermatově větě.

K mým desátým narozeninám mi pan doktor Krakeš přinesl největší dárek prohlášením, že když je člověku deset let, je skoro dospělý a dá se s ním proto vážně mluvit o čemkoliv. A vždycky to znovu a znovu dokazoval. Každou mou otázku bral jako důvod k zamyšlení a často mne logickými protiotázkami dovedl k poznání, že se věci mají jinak. Nic nevnucoval, kladl otázky jako Sokrates tak, že jsem objevoval odpovědi sám. To bylo lepší, než jakákoliv škola. U krbu škola debat, jak jsme říkali, ve skutečnosti škola diskuse, vyslechnutí názoru, jeho analýzy a pokládání otázek pro potvrzení, nebo vyvrácení argumentů. Právnick doktor Krakeš věděl, jak se ptát, měl nekonečnou trpělivost, a paní doktorka věděla, kdy a jak debatu shrnout a pozvednout do obecnějších závěrů. Dvěma slovy: škola myšlení. Poznával jsem, že nejasno, nerozhodne je důsledkem neúplného vědění, nebo chyb v dedukci. Že různost pohledů na umění, život nebo politiku - je dána neměřitelností hledisek. “

Dr. Králík o Dr. Krakešovi i po letech láskyplně hovoří, o čemž jsem se přesvědčil při osobním setkání s ním (*zdroj s laskavým svolením Dr. Králík*).

## 9. Zhodnocení

Vytčeným cílem předkládané práce byla odpověď na výzkumnou otázku: Jak ovlivnilo dílo Josefa Krakeše rozvoj československé sociální práce jako profese?

Na základě výsledků analýzy primárních pramenů lze konstatovat, že jeho vliv na profesionalizaci sociální práce ve zkoumaném období je nesporný. A to v následujících oblastech.

Stěžejní pracovní náplní Josefa Krakeše byla pozice sekčního vedoucího na Ministerstvu sociální péče. Na ministerstvu pracoval od jeho vzniku v roce 1918 až do začátku padesátých let dvacátého století. Z tohoto rozsahu vyplývá, že jeho práce byla ovlivňovaná politickými změnami ve společnosti, na jejichž důsledky musel reagovat, ale které jej taktéž mnohdy limitovaly. Na pozici sekčního vedoucího měl v kompetenci legislativní činnosti, zejména tvorbu zákonů, popř. úpravu (novelizaci) již platných zákonů. Dále korespondenci s ministerskými úředníky z jiných států (kupř. Jugoslávie, Spojené státy americké, Itálie), jejímž předmětem byla převážně problematika sociální péče v jiných zemích v kontextu pobytu československých obyvatel na jejich území a naopak.. Zajímavá korespondence probíhala kupříkladu mezi Josefem Krakešem a zástupci Jugoslávie (v té době Jugoslávského království). V této korespondenci Krakeš ujišťoval jugoslávské zástupce, že Československá republika bude dodržovat pracovní zákony vůči jugoslávským dělníkům, pracujícím v tehdejším Československu.

Josef Krakeš měl taktéž zásadní vliv na sociální politiku během hospodářské krize, která velmi silně zasáhla tehdejší Československo. Vzhledem k tomu, že tyto kroky, stejně tak jako kroky mnohých jiných odborníků v oblasti sociální politiky a sociální péče, potažmo sociální práce, byly po roce 1948 spojovány s buržoasním státem a tím tedy, jako napomáhání k sociálnímu smíru, který (zjednodušeně řečeno) zamezoval dělnické třídě dosahovat na jejich legitimní potřeby a setrávat pod útlakem vládnoucí třídy, byla jeho činnost v padesátých letech negativně vnímána.

Svojí činností na ministerstvu vstupoval aktivně i do sociální problematiky v tehdejší Československé republice. Z prostudovaných dokumentů, vyplývá jako jeden z problémů jasná národnostní a tedy i sociální nevyrovnanost na území Československé republiky. V několika z nich jsou popsány plány na sociální zlepšení východní části Československa, které se ale bohužel nikdy neuskutečnily. Vedení Československé republiky, a tedy i ministerstva, bylo značně orientováno na české země a na řešení sociálních podmínek například v Mukačevu již nedošlo.

Příkladem řešení s celoplošným dosahem je tak zákon o zprostředkování práce z roku 1931, dohledaný v legislativní složce Josefa Krakeše. Tento zákon se zabíral (a nařizoval) zřízení okresních či městských zprostředkovatelen práce, popřípadě i k nim přilehlých poraden pro zprostředkování práce. Dalším takovým příkladem je Zákon o zaměstnání žen před porodem a po porodu. Ten se kupříkladu věnoval zákazu propuštění ženy v šestinedělí z pracovního poměru.

Díky své rozsáhlé odbornosti, zájmu a v neposlední řadě aktivitách na Ministerstvu sociální péče, mohl Josef Krakeš v roce 1938 navštívit spolu se svojí manželkou Dr. Marií Krakešovou Spojené státy americké. Podařilo se mi dohledat palubní lístek z lodi plující do New Yorku, kde jsou zapsány podrobné informace o obou manželech Krakešových.

Josef Krakeš se také zasloužil o péči o uprchlíky z Československa, v době těsně před začátkem druhé světové války. Josef Krakeš na pozici legislativního odborníka se spolu s Alicí Masarykovou, Wenzelem Jakschem a dalšími přispíval k bezpečnému přesunu uprchlíků, kteří byli nuceni odejít z důvodu horšící se politické situace v Evropě.

Neopominutelnou částí kariéry Josefa Krakeše bylo jeho působení ve Společnosti národů. V tomto případě jsem bohužel nenalezl příliš dokumentů, z nichž by se dalo vyčíst fungování Josefa Krakeše v organizaci. Za pár důkazů se dá považovat Krakešova korespondence směřovaná do Ženevského sídla Společnosti národů. Nic méně jeho činnost v české odbočce Mezinárodní péče o vystěhovalce, za kterou byl kooptován do Československého ústavu zahraničního, je na základě dochovaných pramenů prokazatelná.

Za klíčové a do dnešní doby nejvíce viditelné dílo Josefa Krakeše je jeho publikace Sociální případ, kterou publikoval spolu se svojí manželkou Dr. Marií Krakešovou. V ní představili v té době nepříliš častý postup, a to komplexní přístup zaměřený na klienta. Zdroje či spíše informace o sociálních případech na sepsání této knihy čerpali z několika tehdejších sociálních organizací. Také v této publikaci manželé Krakešovi formulovali svoji vlastní teorii na řešení sociálních případů. Tato publikace má svoje jisté místo v základech sociální práce, a osobně si myslím, že na tomto místě bude navždy.

Kromě práce na ministerstvu, kde se aktivně účastnil na přípravě sociálních prvorepublikových zákonů, ovlivnil Josef Krakeš českou sociální práci i jako pedagog. Jak jsem již v této práci popsal, vyučoval na Vyšší odborné škole sociální a na Masarykově škole zdravotní a sociální péče, kde vyučoval spolu se svojí manželkou Dr. Marií Krakešovou předmět Případové práce. Tam jistě také ovlivnil nové adepty připravující na povolání sociálních pracovníků, jako například Věru Pohlovou, která později zasvětila svůj život



poválečné sociální práci. Na pozdější vysoké škole politické a sociální pak podporoval rozvoj sociálních klinik, jako výcvikových pracovišť pro studenty.

Josef Krakeš byl spolu se svojí manželkou bezesporu velmi dobrý pedagog, velice oblíbený svým žactvem. Tento stav může ilustrovat i fakt, že manželům Krakešovým bylo zapovězeno stýkat se svými žáky. Jejich studenti však na ně nezapomněli a hrdě se k nim hlásili.

## 10. Závěr

V této bakalářské práci jsem chtěl zkoumat a objasnit profesní a osobní život Dr. Josefa Krakeše. Během studia materiálů, i během samotného psaní, jsem pochopil, jak byl život JUDr. Josefa Krakeše pozoruhodný. Jedná se o pouhou historickou sondu, a tak téma zůstává nevyčerpatelné. Vzhledem k odborné činnosti, ale i vlastním životním osudům obou manželů se uchopení nabízí, jak na poli vědeckého zpracování, tak populárně naučného, ale i beletristického. Vše, co dokázal svědčí o jeho inteligenci, pílí, nezlomnosti a zejména o celoživotní snaze pomáhat druhým. Nikoliv však nahodile a bez efektu, ale ve snaze, kterou prokázala i jeho manželka M. Krakešová, jedince posílit, naučit ho odolávat překážkám a porozumět příčinám jejichž následkem byl fakt, že se stal tzv. „sociálním případem“. Kromě toho, že byl jistě velice dobrým právníkem, jinak by nemohl na tak vysokém postu dlouho pracovat, byl vzdělaný i humanitně (znalosti Sokrata, Fermatova věta, komunikace v cizích jazycích).

Mnohé nepřízně osudu končící ztrátou možnosti zůstat v oboru, až po totalitní moci vynucenou internaci v Lázních Toušeň byl po celý zbytek života i nadále činnorodý a zajímal se o současné dění. Ačkoliv v oblasti sociální práce prokazatelně působil dnešními slovy jak na mikro i makroúrovni, je pro současné sociální pracovníky zatím veřejnosti zamlčenou a stále ještě neobjevenou význam osobností. Doufám, že jsem svou prací přispěl k počátku nápravy této skutečnosti a s životním i profesním příběhem se již brzy budou moci v dalších pracích sociální pracovníci seznámit a ocenit jeho přínos, tak jako je již oceňován přínos jeho manželky Marie Krakešové.

## Zdroje

HOUSER, Jaroslav. *Vývoj sociální správy za předmnichovské republiky*. Praha: Academia, 1968. Rozpravy Československé akademie věd. Řada společenských věd.

KRAKEŠOVÁ, Marie, Pavla KODYMOVÁ, Peter BRNULA a Marie KRAKEŠOVÁ. *Sociální kliniky: z dějin sociální práce a sociálního školství*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4300-7.

KODYMOVÁ, P. *Historie české sociální práce letech 1918-194*. Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2256-9.

KRAKEŠ, Josef a Marie KRAKEŠOVÁ. *Sociální případ*. Praha: Organizace sociálních pracovníků, 1934. Knížky sociálních pracovníků.

Florián Informační zpravodaj městyse Lázně Toušeň - KRÁLÍK, Jan. *Zahraněční pocta toušeňské rodačce RNDr. Marii Krakešové*, 2014, č. září/říjen s. 18.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Pět let sociální politiky*. Praha:A. Němec a spol. 1935, s. 32. Dostupný také z [www.bibliothecaeconomica.cz/library/](http://www.bibliothecaeconomica.cz/library/)

Dokumenty Josefa Krakeše uložené v Národním archivu :

- 1) Příprava služební cesty Dr. Josefa Krakeše, odbor. rady min. soc. péče, 1938, archiv. číslo 1021
- 2) Protokoly o schůzích a subvence komisí upravující nemoc. pojištění, 1924 - 1926, Dtto. 1926 - 1928, archiv. číslo 1076, 1077
- 3) Protokoly o schůzích komisí a subkomisí upravující pensijní pojištění, 1925 - 1927, Dtto. 1927 - 1928, archiv. číslo 1078, 1079
- 4) Nálezy Nejvyššího správního soudu v Praze, 1922 - 1927, archiv. číslo 1080
- 5) Normálie a výnosy ministerstva sociální péče, 1920 -1926, archiv. číslo 1080
- 6) Oběžníky ministerstva sociální péče,, 1920 - 1927, archiv. číslo 1081
- 7) Podkladový materiál k sociálně politickým zákonům, 1919 - 1921, archiv. číslo 1082
- 8) Legislativní materiál Dr. Krakeše, 1918 - 1936, archiv. číslo 1083, Dtto. 1922 - 1937, archiv. číslo 1083

## Internetové zdroje

VOHRADNÍKOVÁ, Lucie. *Sborník sociální péče v meziválečném Československu Aktuální otázky sociální politiky 2009 – teorie a praxe (10th November 2009, Pardubice, Czech Republic)*

[https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38596/VohradnikovaL\\_SocialniPece\\_2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38596/VohradnikovaL_SocialniPece_2009.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Myheritage.cz

[www.myheritage.czhttps://www.myheritage.cz/names/josef\\_krake%C5%A1](https://www.myheritage.czhttps://www.myheritage.cz/names/josef_krake%C5%A1)

ZAORALOVÁ, Růžena. *Ošetrovatelské školství v meziválečném Československu v mezinárodních souvislostech* [online].

Olomouc, 2017 [cit. 2020-08-04]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/0c2fk0/>>.

Disertační práce.

Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta zdravotnických věd.

ZAORAL, Roman. Masarykova státní škola zdravotní a sociální péče v meziválečném období, *Acta Universitatis Carolinae. Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 58/1, 2018, s. 191–207 (spolu s Růženou Zaoralovou).

BENDA, Jan. *"Do vlasti z vlasti emigrují a zpátky zase ..."* Migrace z okupovaného pohraničí ve druhé republice. 2011. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Gebhart, Jan.

*Archiv Students of Prague Universities 1882-1945*

<http://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/?lang=en>